

Hans Liman

REGISTERBLAD

1986-09-30

2008-09-16 Delvis reviderad/Jens Johannesson.

RIKSINTRESSANT NATURMILJÖ, ÖSTERGÖTLANDS LÄN

Nr NRO 050 11, OMBERG

Ödeshögs, Vadstena kommuner

KARTA: 8E SO

MITTPUNKT: 8E 3g 33 AREAL: 2 200 ha

NATURGEOGRAFISK REGION: 22 c Götalands centrala slättbygder, Östgötaslätten.

INTRESSEASPEKTER: G, B, Z, F

URVALSKRITERIER: A

VÄRDEOMDÖME: Omberg med sin utomordentligt rika vegetation och flora, sin omväxlande och intressanta fauna samt sist men inte minst sin speciella topografi och geologi räknas till ett av de värdefullast naturområdena i södra och mellersta Sverige.

OMRÅDETS HUVUDDRAG: Omberg är genom sitt läge mellan Vättern och den plana, vidsträckta Östgötaslätten mycket dominerande i landskapet. Berget har bildats genom förkastningsrörelser i berggrunden. Denna s k horst omges följaktligen av mycket kraftiga branter. Utmed större delen av sjösidan reser sig lodräta bergväggar ur Vättern. Förkastningsbranterna på östsidan är inte lika markanta beroende på att de nedre delarna täcks av morän. Branterna kring berget höjer sig mellan 75 och 100 m över omgivningen. Bergets högsta punkt, Hjässan, når ca 160 m över Östgötaslätten.

Ombergs berggrund uppbyggs huvudsakligen av granit, vars kornstorlek varierar kraftigt mellan fin- och grovkornig. Porfyr förekommer på den sydligaste spetsen av berget. Sandsten och lerskiffer är två bergarter som ingår i den s k Visingsöformationen. Dessa återfinns i en smal zon utmed Vätternstranden mellan Älvarums udde och Västra väggar.

En sandig-moig morän med en blockfattig till normalblockig halt av block i ytan är den dominerande jordarten uppe på berget. Fläckvis kan man finna inslag av lera i moränen. Måktigheten hos moränen är ringa. Utmed hela östsidan har moränen varit utsatt för svallning och här påträffas en zon med svallgrus som markerar högsta kustlinjen (HK). Den ligger på nivån 140 m ö h. Moränen har hög kalkhalt, vilket förklaras av att den har sitt ursprung i Östgötaslättns kalksten. Torv förekommer också uppe på berget men sparsamt och spritt. Isälvsavlagringar återfinns endast vid Stocklycke och Höje.

Omberg, med sin rika och intressanta flora, är ett av norra Götalands och Svealands växtrikaste områden. Yppigheten och artikedomen förklaras av markens höga kalkhalt. Berget hyser en mångfald vegetationstyper. Bland dessa kan nämnas örtrik granskog, rasbrantsvegetation, extremrikkärr, stäppartad torräng och alkärr. Längst i söder förekommer dessutom bokskogar

och vid Stocklycke finns en löväng. Blåbär och lingon som hör till de vanligaste västerna i barrskogen saknas nästan helt på Omberg.

Omberg täcks till större delen av planterad granskog. Gammal, möjligen naturlig, granskog finns dock vid Örnslid på västsidan av berget. Silvergran och andra främmande barrträd har inplanterats på några ställen. På de grundaste markerna finns tallplanteringar. Lövträd av de flesta arter finns som spridda inslag i barrskogen. Enstaka äldre ekar uppträder här och var i skogarna, speciellt i branterna mot Vättern.

Ett mått på markens bördighet är virkesinnehållet per hektar. Inom det ovannämnda urskogsområdet har virkesinnehållet uppmätts till 400 kbm/ha.

Djurlivet på Omberg är rikt och varierat. Älg och rådjur finns mycket rikligt. En liten reproducerande stam av kronhjort finns. Räv och grävling är allmänt förekommande på berget. Mården, som är mindre vanlig, har dock sedan många år tillbaka en fast stam på Omberg. Den mångfald av biotoper som ryms på och kring berget skapar förutsättningar även för en rik fågelfauna. I granskogarna kan man se och höra ring- och skogsduva, mesar, kungsfågel, domherre, nötskrika m m. Där lövträden dominerar och i öppnare delar finner man andra arter som svartvit flugsnappare, stare, björktrast, bofink och olika sångare. Lundarna, kalkkärren m fl miljöer i branterna runt Omberg hyser en artrik lägre fauna med bland annat många krävande landsäckarter.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT OMRÅDETS NATURVÄRDEN SKALL

BIBEHÅLLAS: Naturvärdena kommer att bestå om den öppna marken även i framtiden hålls öppen och om området undantas från ingrepp som t ex bebyggelse, anläggningar, omföring av löskog till barrskog, slutavverkning av ädla lövträd, barrträdsplantering av öppen mark, myrdikning och täkt.

PLANERING OCH SÄKERSTÄLLANDE: Länsstyrelsens naturvårdsplan 1983: Ödeshögs kommun nr N 49, Vadstena kommun nr N 1. Naturvärdesklass I.

Ödeshögs kommunöversikt 1977:Rn 2 med riktlinjen: Nybebyggelse som strider mot naturvårdens intressen kan nekans med stöd av § 29 BS.

Vadstena kommunöversikt 1980:Rn 162 med riktlinjen: Nybyggnad och fastighetsbildning som kan komma att strida mot naturvårdsintressena bör vägras.

Naturvårdsprogram för respektive kommun.

Del av området ingår i Natura 2000.

Omberg är sedan 2003 en av Sveaskogs ekoparker.

OMRÅDET BERÖR RIKSINTRESSANT KULTURMILJÖ: nr K E 1 Omberg

OMRÅDET BERÖR RIKSINTRESSANT FRILUFTSMILJÖ: nr F E 1 Omberg - Tåkern

OMRÅDET INGÅR ÄVEN I: --

REFERENSER: Länsstyrelsen i Östergötlands län: Natur- och kulturmiljöer i Östergötland. - Linköping 1983.
Ödeshögs kommun: Kommunöversikt - Ödeshög 1977.
Vadstena kommun: Kommunöversikt - Vadstena 1980.